มงคล ๓๘ ประการ

พิมพ์แจก

ในงานฌาปนกิจศพ

หลวงลิขิตบรรณกร (ลิขิต จุฑาศฤงค์)

ณ

วัดภูผาภิมุข จังหวัดพัทลุง

เมื่อวันที่ เดือน พ.ศ. ๒๕๐

มงคล ๓๘ ประการ

พิมพ์แจก

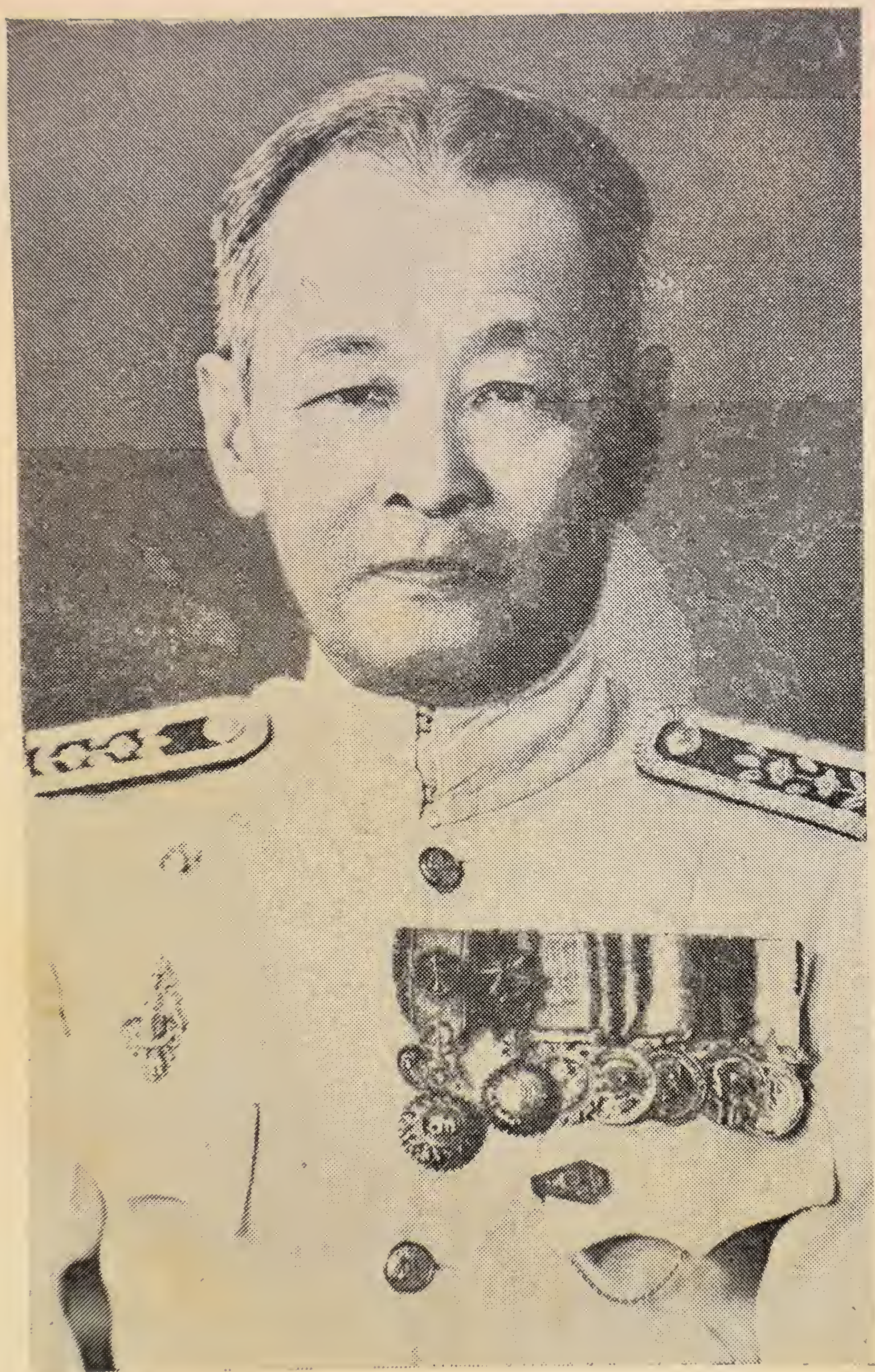
ในงานฌาปนกิจศพ

หลวงลิขิตบรรณกร (ลิขิต จุฑาศฤงค์)

ณ

เมรุวัดภูผาภิมุข จังหวัดพัทลุง

เมื่อวันที่ เดือน พ.ศ. ๒๕๐

หลวงลิขิตบรรณกร (ลิขิต จูฑศฤงค์)

ชาตะ ๗ กรกฎาคม ๒๔๒๘

มตะ

ประวัติย่อ

หลวงลิขิตบรรณกร (ลิขิต จูฑศฤงค์) เป็นบุตรนายเหิน นางช้อย เกิดเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง ฯ จังหวัดจันทบุรี มีญาติพี่น้องท้องเดียวกัน ๕ คน คนพี่ใหญ่ชื่อ นางสาวมะลิวัลย์ จูฑศฤงค์ ถึงแก่กรรมแล้ว ขุนอาวัติสุรทัณฑ์ (บุญเพ็ชร์) ถึงแก่กรรมแล้ว นางสาวดอกไม้ จูฑศฤงค์ ถึงแก่กรรมแล้ว นางเกษร โปรเทียรณ์ ยังมีชีวิตอยู่.

หลวงลิขิตบรรณกร ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนจันทบุรี ได้เริ่มเข้ารับราชการวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นเสมียนโท กรมสรรพากร กระทรวงมหาดไทย.

วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นนักเรียนประจำกรมสรรพากร.

วันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นผู้ช่วยสรรพากรมณฑลนครศรีธรรมราช

วันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นสรรพากรจังหวัดสงขลา

วันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ เป็นสรรพากรจังหวัดพัทลุง

วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นผู้ตรวจการในกรมอากรสำรวจกรมสรรพากร

วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ เป็นสรรพากรจังหวัดเชียงใหม่

วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นสรรพากรจังหวัดสงขลา.

วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ขอลาออกจากราชการ อายุ ๕๔ ปี.

ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญ

(๑) เหรียญบรมราชาภิเศก

(๒) ตราเบ็ญจมาภรณ์มงกุฎสยาม

(๓) เหรียญบรมราชาภิเศกรัชกาลที่ ๗

(๔) ตราเบ็ญจมาภรณ์ช้างเผือก

(๕) ตราจัตุรถาภรณ์มงกุฎสยาม

(๖) เหรียญเฉลิมพระนคร ๑๕๐ ปี

(๗) ตราจัตุรถาภรณ์ช้างเผือก

(๘) เหรียญจักรพรรดิมาลา

(๙) เหรียญบรมราชาภิเศก ภ. ป. ภ.

ได้รับยศ

เป็นรองอำมาตย์โท วันที่ ๑๒ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๕๘

เป็นอำมาตย์ตรี วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๔๗๐

ได้รับบรรดาศักดิ์และสัญญาบัตร

วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นขุนลิขิต-บรรณกร

วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นหลวงลิขิต-บรรณกร

ได้รับยศพิเศษเสือป่า

ว่าที่นายหมู่ตรี	วันที่ ๖ พฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๕๘
นายหมู่เอก	วันที่ ๕ มิถุนายน	พ.ศ. ๒๔๕๙
นายหมู่ใหญ่	วันที่ ๕ มกราคม	พ.ศ. ๒๔๖๑
นายหมวดตรี	วันที่ ๘ พฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๖๓
นายหมวดโท	วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน	พ.ศ. ๒๔๖๔

ชีวิตสมรส

ได้ทำการสมรสกับนางสาวอารมณ์ บุณโยดม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ มีบุตรด้วยกัน ๓ คน คือ นาง

จิตรา พูนเกษม ยังมีชีวิตอยู่ นางสาวประดิษฐ์ จูฑศฤงค์ ได้ถึงแก่กรรมแล้ว นายกฤษดา จูฑศฤงค์ ยังมีชีวิตอยู่

หลวงลิขิตบรรณกร ได้ป่วยโดยโรคชรา ได้ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่......พ.ศ............ รวมอายุได้ ....ปี

คำนำ

ข้าพเจ้าได้รวบรวมมงคล ๓๘ ประการ ได้อาศัยต้นฉบับของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันโท จันทร) ท่านเป็นอุปัชฌายของข้าพเจ้า เพื่อแจกในงานฌาปนกิจศพของข้าพเจ้า หนังสือเล่มนี้ได้อาศัยพระมหาวิศิษฐ์ เลขานุการ คณะกรรมการสงฆ์จังหวัดพัทลุง วัดคูหาสวรรค์ ได้ช่วยแก้ตัวอักษรระยะวรรคตอนทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยให้จนตลอดเรื่อง ขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านไว้ในที่นี้ด้วย.

ด้วยอำนาจกุศลเจตนาที่ข้าพเจ้าและภรรยาได้สละทรัพย์พิมพ์มงคล ๓๘ ประการ แจกในงานฌาปนกิจศพของข้าพเจ้าแก่พี่น้องทั้งหลายในครั้งนี้ ขอบุญกุศลจงดลบันดาลให้ข้าพเจ้าและภรรยาได้เห็นพระธรรมของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งองค์ใดในอนาคตกาลด้วยเทอญ.

อนึ่ง ท่านที่ได้รับหนังสือนี้ไป เมื่อได้อ่านมงคล ๓๘ ประการแล้ว ถ้าพบเห็นว่าขาดตกบกพร่องผิดพลาดคลาดเคลื่อนประการใด ขอได้อภัยแก่ข้าพเจ้าด้วย.

เมื่อท่านได้รับหนังสือนี้ไป ได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในมงคล ๓๘ ประการแล้ว ขอท่านได้บรรลุโลกิยปัญญาตลอดถึงโลกุตตรปัญญา จงทั่วหน้ากันเทอญ.

อ. ม. ต. หลวงลิขิตบรรณกร (ลิขิต จูฑศฤงค์)

บ้านเจริญสุข เลขที่ ๕๓ ถนนโพธิ์สะอาด

ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง ฯ จังหวัดพัทลุง

มงคล ๓๘ ประการ

พุทธะปูชามะหาเตชะวันโต การบูชาพระพุทธเจ้า เป็นการบูชาอันนำมาซึ่งเดชมาก.

ธัมมะปูชามะหัปปัญโญ การบูชาพระธรรมเป็น การบูชาอันนำมาซึ่งปัญญามาก.

สังฆะปูชามะหาโภคะวะโห การบูชาพระสงฆ์ เป็นการบูชาอันนำมาซึ่งโภคะมาก.

ติโลกะนาถัง อะหัง พุทธัสสะ ปูเชมิ เราบูชา พระพุทธเจ้า อันเป็นที่พึ่งแก่โลกทั้ง ๓ (มนุษย์โลก เทวดาโลกและพรหมโลก)

อะหังธัมมัสเสปูเชมิ เราบูชาต่อพระธรรม.

อะหังฆัสเสปูเชมิ เราบูชาต่อพระสงฆ์.

พุทธัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ เราย่อมถึงซึ่งพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต จนถึงพระนิพพาน.

ธัมมัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ เราย่อมถึงซึ่งพระธรรมว่า เป็นที่พึ่งตลอดชีวิตจนถึงพระนิพพาน.

สังฆัง ชีวิตัง ยาวะ นิพพานัง สะระณัง คัจฉามิ เราย่อมถึงซึ่งพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่งตลอดชีวิตจนถึงพระนิพพาน.

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น.

อะระหะโต ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส.

สัมมาสัมพุทธัสสะ ตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง

(ว่า ๓ ครั้ง)

ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ บางคนมีศรัทธาเมื่อถึงวัน ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ได้ไปประชุมกันตามวัดได้พร้อมใจกัน

ทำบุพพกิจในเบื้องต้น มีดอกไม้ธูปเทียนเป็นเครื่องสักการบูชา มีการสวดมนต์แล้ว สมาทานศีล ๕ ศีล ๘ เป็นการปฏิบัติบูชา แล้วฟังพระธรรมเทศนา เนื่องด้วยพุทธานุญาตนิยมกันว่าเป็นวันธรรมสวนะบ้าง เป็นวันอุโบสถบ้าง วันธรรมสวนะนั้น หมายความว่าเป็นวนฟังพระธรรม วันอุโบสถ หมายความว่าเป็นวันทำความสงบของใจ เพราะเหตุนั้นจึงต้องรักษาศีล ๕ ศีล ๘ เพราะศีลเกี่ยวด้วยอินทรีย์สังวร ศีลที่ให้เว้นการประพฤติอสัทธรรมนั้น เพื่อจะให้รักษาใจให้เย็น เพราะราคะเป็นเพลิงเครื่องร้อน เผาใจให้ร้อนอยู่เป็นนิตย์ ต่อจากศีล ๕ ผู้ที่รับศีล ๘ ให้รักษาวิกาลโภชน์ ไม่ให้บริโภอาหารในเวลาวิกาลนั้น ตัดเครื่องกังวลในการบริโภคอาหารเสีย เป็นการระวังลิ้นไม่ให้หลงไปตามรสต่าง ๆ ที่ให้รักษานัจจะคิตะนั้น ประสงค์ให้ระวังหู, ระวังตาไม่ให้หลงไปในเสียงและรูปต่าง ๆ และให้รักษามาลาคันธะวิเลปะนะนั้น คือให้ระวังฆานะ

ไม่ให้หลงไปในกลิ่นของหอมต่าง ๆ ให้รักษาอุจจาสะยะนะนั้น ประสงค์เพื่อระวังกายไม่ให้หลงไปในเรื่องถูกต้องกาย ที่เรียกว่าโผฏฐัพพารมณ์ คงได้ความว่าระวัง ตา, หู, จมูก, ลิ้นและกายนั่นเอง ส่วนใจให้เป็นผู้ระวังรักษา ด้วยอารมณ์ทั้ง ๕ คือ รูป, เสียง, กลิ่น, รสและเครื่องสัมผัสกาย ชื่อว่า เบญจกามคุณ แปลว่า คุณเครื่องยึดเหนี่ยวใจ ๕ ประการ เพราะสัตว์ทั่วโลก ย่อมพะวงอยู่ในอารมณ์ทั้ง ๕ โดยมาก อานิสงส์การรักษาอุโบสถศีล จะพรรณนาไม่มีที่สิ้นสุด แต่อย่าสักว่ารักษาศีลตามเขา จะไม่ได้เสียทีที่เราอยู่ในปฏิรูปเทส อยู่ในเขตแห่งมงคลสถาน.

ต่อไปนี้จักได้แสดงมงคล ๓๘ ประการ พระภูมิพระภาคเจ้าได้แสดงมงคลไว้ โดยเทพดามาทูลถามเป็นต้นเหตุ ควรแก่พุทธบริษัทจะพึงกำหนดจดจำไว้ตามความปรารถนาของตน.

มงคลที่ ๑ มี ๓ ประการ

อะเสวะนา จะ พาลานัง ไม่คบหากับคนพาลทั้งหลาย ๑ ปัณฑิตานัญจะ เสวะนา การคบหากับบัณฑิตทั้งหลาย ๑ ปูชา จะ ปูชะนียานัง เอตัมมังคะละมุตตะมัง การบูชาบุคคลที่ควรบูชา ๑

๓ ประการนี้ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่างมีเนื้อความย่อตามพุทธภาษิตคาถาเพียงเท่านี้.

จะได้อธิบายให้รู้จักคนพาลและบัณฑิตและบุคคลที่ควรบูชาต่อไป

(๑) อะเสวะนา จะ พาลานัง เรียกว่าคนพาลในที่นี้ท่านหมายถึงคนปัญญาทราม, ปัญญาอ่อนรักษาตนให้พ้นจากกรรม อันเป็นบาปไม่ได้ชื่อว่าคนพาล ท่านยกทุจริตทั้ง ๓ ขึ้นเป็นตัวอย่าง คือ ทำชั่วด้วยกาย ฆ่าสัตว์, ลักทรัพย์, ประพฤติผิดในกาม, กล่าวคำเท็จ, กล่าวคำหยาบ, กล่าวคำส่อเสียด, และกล่าวคำโดยเปล่าประโยชน์ ยังมีเจตนาอยากได้ของ

ที่เจ้าของเขาหวงโดยเถยยจิต ยังคิดประทุษร้ายผูกใจเจ็บในผู้อื่น ยังเห็นผิดจากคลองธรรมที่ดี ทุจจริตทั้ง ๓ นี้เป็นนิมิตเครื่องหมายแห่งคนพาล ถ้าผู้ประพฤติดังกล่าวมานี้เป็นบุคคลที่ไม่ควรคบ เพราะเป็นคนพาล จักเป็นมงคลประการที่ ๑.

(๒) ปัณฑิตานัญจะ เสวะนา ให้คบคนที่เป็นบัณฑิต ลักษณะแห่งบัณฑิตตรงกันข้ามกับลักษณะคนพาล เป็นผู้สุจริตด้วยกาย, วาจาใจ, ไม่ฆ่าสัตว์, ไม่ลักทรัพย์, ไม่กล่าวเท็จ, ไม่โลภเอาของท่านผู้อื่นรักษาตนให้พ้นจากบาปกรรมเช่นนั้นได้ เรียกว่าบัณฑิต ควรคบเป็นมิตร เป็นมงคลประการ ๑.

(๓) ปูชา จะ ปูชะนียานัง ให้บูชาบุคคลที่ควรบูชาที่เรียกว่าปูชนียบุคคล คือ บุคคลที่ควรเคารพบูชานั่นเอง จำแนกออกได้หลายจำพวก คือ บิดา มารดาเป็นปูชนียะของบุตรและธิดา คนเฒ่าคนแก่เป็นปูชนียะของผู้น้อย พระราชาเป็นปูชนียะของประชาชน ครู

บาอาจารย์เป็นปูชนียะของศิษย์ พระรัตนตรัยเป็นปูชนียะของพุทธบริษัท การบูชามี ๒ อย่าง บูชาด้วยอามิส ชื่อว่า อามิสบูชาประการ ๑ บูชาด้วยความประพฤติของตน ให้ต้องตามความประสงค์ของท่านเหล่านั้น ชื่อว่าปฏิบัติบูชาประการ ๑ เหมือนอย่างบุตรและธิดาจะพึงบูชาบิดามารดาว่า ท่านต้องการประสงค์สิ่งใด ถ้าต้องการปัจจัย ๔ คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย หรือต้องการยารักษาโรค หรือเงินทองต้องพยายามหาให้ท่าน ชื่อว่าบูชาท่านด้วยอามิส.

ส่วนปฏิบัติบูชานั้น การประพฤติตามความประสงค์ของท่าน เว้นแต่กรรมอันเป็นบาปและต้องอุปัฏฐากรับภาระช่วยในกิจการของท่านจนสำเร็จ และรักษาพยาบาลท่านเวลาป่วยไข้ ขอให้ทำให้ถูกใจท่านด้วยความประพฤติดีของตนนั่นเอง ชื่อว่าบูชาท่านผู้ควรบูชาด้วยการปฏิบัติบูชา.

มงคลที่ ๒ มี ๓ ประการ

ปะฏิรูปะเทสะวาโส จะ การที่อยู่ในประเทศอันสมควร ๑ ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา ความเป็นผู้มีบุญได้สร้างสมมาแต่ปางก่อน ๑ อัตตะสัมมาปณิธิ จะ การที่ตั้งตนไว้ในที่ชอบ ๑ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ทั้ง ๓ ประการนี้ล้วนเป็นมงคลอันสูง แต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความโดยย่อตามพุทธภาษิต เพียงเท่านี้.

จะได้แสดงมงคลข้อที่ ๑ ที่ว่า ปะฏิรูปะเทสะวาโส จะ การที่ได้อยู่ในประเทศอันสมควรนั้น หมายเอาประเทศที่มีพระพุทธศาสนาถาวร หรือประเทศที่มีนักปราชญ์คอยแนะนำสั่งสอนผู้ที่อยู่อาศัยได้รับโอวาทคำสั่งสอนถอนตนให้พ้นจากกองทุกข์ ชื่อว่าได้อยู่ในประเทศอันสมควร นับว่าเป็นมงคลประการ ๑.

จะได้แสดงมงคลข้อที่ ๒ ว่า ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา เป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้แล้วแต่กาลก่อน

มงคลอันสูงสุดประการ ๑ ถ้า ปุญญาภิสังขาร เป็นผู้ตกแต่งให้ด้วย ย่อมได้รูปสมบัติ คือ ตา, หู, จมูก ปาก, คิ้ว, คาง, ผิวพรรณและมือเท้า ล้วนแต่ประณีตสะอาดงดงามน่าดูน่าชม ปัญญาสมบัติก็เฉลียวฉลาดอาจหาญ อายุสมบัติก็บริบูรณ์ โภคสมบัติก็บริบูรณ์ อย่างนี้เป็นเครื่องหมายแห่ง ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา เป็นผู้มีบุญได้ทำไว้แล้วแต่กาลก่อน ถ้าได้อัตตภาพเป็นมนุษย์แล้วต้องได้ ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา จึงจะเป็นมงคลอันสูงสุด สามารถประกอบคุณความดีได้ทุกประการ แม้ปรารถนาสวรรค์นิพพานก็อาจสำเร็จได้ ถึงได้ปฏิรูปเทสเป็นมงคลแล้วแต่ขาด ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา ก็เป็นอัปปมงคล คือ อปุญญาภิสังขาร ได้แก่กรรมอันเป็นบาป เป็นผู้ตกแต่งได้อัตตภาพสมบัติ อันเลวทราม คือได้อัตตภาพมิหูตามิเท้าเป็นคนพิการ หรือเกิดโรคเรื้อน, ขี้ทูด, กุฏฐัง, หรือขาด ปัญญาสมบัติ เป็นบ้าเสียจริต หรือ

ขาดอายุสมบัติเกิดมาไม่กี่ปีก็ตาย หรือขาดโภคสมบัติ เกิดอยากจนค่นแค้นต้องขอทานเขากิน ถ้าเป็นเช่นนี้จะทำคุณงามความดีอะไรได้ ขาดคุณงามความดีในชาติ นี้และชาติหน้าขาดคุณสมบัติ จึงชื่อว่าเป็นอัปปมงคล ผู้ใดได้อัตตภาพ เป็นมนุษย์ต้องได้สุขสมบัติบริบูรณ์ คือได้อัตตสมบัติ, ปัญญาสมบัติ, อายุสมบัติ และโภคสมบัติพร้อมมูลจึงจะนับว่า ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้.

อัตตะสัมมาปะณิธิ จะ การตั้งตนไว้ในที่ชอบเป็นมงคลประการ ๑ และการตั้งตนไว้ในที่ชอบนั้น ผู้มีปัญญาจะต้องนึกถึงว่า บัดนี้ตัวของเราได้ประสบมงคล ๒ ประการแล้ว คือได้อัตตภาพมาเป็นมนุษย์ แลอยู่ในปฏิรูปเทศแล้ว และได้ปุพเพ กะตะปุญญะตา มีบุญได้ทำไว้แล้วแต่กาลก่อน คือมีสุขสมบัติบริบูรณ์ สมควรเราจะตั้งตนไว้ในที่ชอบ ให้ครบมงคล ๓ ประการ จึงจะเป็นมงคลอันสูงสุด

ต่อไปนี้จะได้แสดงมงคล ๔ ประการต่อเนื่องกันไป ตามนัยพุทธบริหารว่า พาหุสัจจัญจะ ความเป็นพหูสูต คือความเล่าเรียนทรงจำไว้ได้ ๑ สิปปัญจะ มีศิลปศาสตร์ ๑ วินะโย จะ สุสิกขิโต มีวินัยศึกษาบาลีดีแล้ว ๑ สุภาสิตา จะ ยา วาจา ชอบกล่าวแต่วาจาที่ดี ๑ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ทั้ง ๔ ประการนี้ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด แต่ละอย่าง ๆ มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้ ต่อจากนี้จะได้อธิบายขยายเนื้อความแห่งมงคลทั้ง ๕ ประการนั้นต่อไป.

ในมงคลที่ ๑ มีเนื้อความว่า พาหุสัจจัญจะ ความเป็นพหูสูตนั้น หมายถึงบุคคลได้เรียนมาก คือเรียนพระพุทธวจนะ ได้แก่เรียนพระสูตร พระวินัย พระปรมัตถ์ เรียนพระไตรปิฎกทรงจำไว้ได้มาก ชื่อว่าพหูสูตที่ว่าเป็นมงคลนั้น เป็นเหตุให้ได้ลาภยศได้รับความสรรเสริญ ได้รับความสุข สำเร็จมาด้วยความเป็นพหูสูต ข้อนี้สังเกตได้ ภิกษุบริษัทบรรดา

พระมหาเถระยังเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ บริบูรณ์ด้วยลาภและยศล้วนเป็นผู้พหูสูตทั้งสิ้น จึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุด.

ในมงคลที่ ๒ ว่า สิปปัญจ ผู้มีศิลปศาสตร เป็นมงคลนั้น คำที่ว่า ศิลปศาสตร์ หมายถึงวิชาที่เกี่ยวด้วยหัตถกรรมการช่างต่าง ๆ คือการก่อสร้าง การถาก การตัด การวาดเขียน การปั้นและการปรุงแต่ง การจักสาน การเย็บปักถักร้อย สุดแล้วแต่วิชาอย่างใดที่ทำด้วยมือของตนนั้น เข้าในศิลปศาสตร์ทั้งสิ้น เป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้.

ในมงคลที่ ๓ ว่า วินะโย จะ สุสิกขิโต วินัยอันตนศึกษาดีแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ วินะโย แปลว่า ทำเสียให้วินาศ อธิบายว่า พุทธานุญาตที่พระพุทธเจ้าทรงปรารภเหตุนั้น ๆ แล้วทรงบัญญัติแต่งตั้งไว้ กำหนดโทษหนักและเบาตามเหตุสิกขาบท ให้ภิกษุบริษัทปฏิบัติตาม ทำโทษที่เกิดทางกาย ทางวาจา

ให้ประพฤติแต่มารยาทอันงาม สมควรแก่สมณเพศ ชื่อว่า วินะโย.

การศึกษาให้เข้าใจทรงจำพระวินัย ได้ชื่อว่า สุสิกขิโต เป็นมงคล เพราะเป็นเหตุนำผู้เข้าใจแล้ว ปฏิบัติตาม ไปสู่คุณความดีชั้นสูงขึ้นไป การปฏิบัติตามพระวินัยนั้น ชื่อว่ารักษาศีล ศีลเป็นภาคพื้นแห่งสมาธิ สมาธิเป็นภาคพื้นแห่งปัญญา ปัญญาเป็นทางมาแห่งวิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ จึงชื่อว่าเป็นมงคลประการ ๑ ฝ่ายอุบาสกอุบาสิกาก็ต้องศึกษาให้รู้ในพระวินัยเหมือนกัน วินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ สำหรับอุบาสกอุบาสิกาก็คือศีล ๕ ศีล ๘ กุศลกรรมบถ ๑๐ ถึงแม้ไม่ได้บรรลุคุณธรรมเบื้องสูง ก็รับแต่ผลของศีลทานเท่านั้น ก็อาจทำความสุขให้แก่ตนเป็นอย่างหาสิ่งที่เปรียบไม่ได้ ย่อมได้รับแต่ความสุขตลอดชีวิต การรักษาพระวินัยด้วยดี จึงนับว่าเป็นมงคลประการ ๑ ดังบรรยายมานี้.

มงคลที่ ๔ ในคาถาที่ ๓ นี้ว่า สุภาสิตา จะ ยา วาจา การกล่าวแต่วาจาดีเป็นมงคลประการ ๑ วาจาดีนั้น หมายความว่าวาจาที่ปราศจากโทษแก่ผู้ฟัง เช่นหนังสือสุภาษิตต่าง ๆ เป็นโอวาทคำสั่งสอนให้ผู้อ่านผู้ฟังได้รับความรู้ความฉลาดในคดีโลก คดีธรรม ชื่อสุภาษิต ส่วนพุทธโอวาทที่ทรงแนะนำให้พุทธบริษัทบำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีล, สมาธิ, ปัญญา ให้ตรงตามอัฏฐังคิกมรรคนั้น จัดเป็นสุภาษิตอย่างสูง วาจาที่ดีเข้าในมงคลได้ทุกประการทุกประเภท วาจานี้ให้คุณให้โทษมากกว่าสิ่งอื่น ถ้ากล่าวผิดไปแล้ว ไม่มีทางแก้ วาจาของตนเป็นข้าศึกแก่ตน วาจาที่ดีจริงนั้นมีลักษณะอยู่ ๓ สถาน ใจของผู้กล่าวก็มีเจตนาดีจริง วาจาที่กล่าวนั้นเป็นวาจาที่ดีจริง วัตถุที่ถูกกล่าวนั้นก็เป็นของดีจริง อาจสามารถให้ประโยชน์แก่ผู้รับฟังทำตามได้จริงด้วย วาจาเช่นนี้แหละชื่อว่าสุภาษิตวาจาเป็นมงคลสูงสุด.

ต่อจากนี้ไปจะแสดงมงคลอีก ๔ ประการ คือ มาตาปิตุอุปัฏฐานัง การอุปัฏฐากมารดาบิดา ๑ ปุตตะทารัสสะ สังคะโห การสงเคราะห์บุตร ๑ การสงเคราะห์ภรรยา ๑ อะนากุลาจะ กัมมันตา การทำงานทั้งหลายไม่ให้อากูล ๑ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ธรรมทั้ง ๔ นี้ล้วนเป็นมงคล แต่ละอย่าง ๆ ข้อที่ ๑ ว่า มาตาปิตุอุปัฏฐานัง การอุปัฏฐากมารดาบิดานั้น หมายเอาท่านผู้ก่อเกิดทนุบำรุงมา ชื่อว่าบิดามารดา ถึงแม้ผู้อื่นไม่ได้ก่อเกิด ท่านได้ทนุบำรุงเลี้ยงดูมา ให้ชีวิตและความสุขแก่ตนก็นับเข้าในมารดาบิดา การอุปัฏฐากนั้น ก็คือการเกื้อกูลอุดหนุนด้วยอามิสและปฏิบัติมารดาบิดามีหลายประเภท บางพวกท่านบริบูรณ์อยู่แล้วไม่ต้องการสิ่งของที่บุตรจะต้องไปแสวงหามาให้ บางพวกมีความจำนงต่อบุตร บุตรได้สิ่งใดมาให้ก็ชื่นชมยินดี เราต้องให้ข้าวของเงินทอง บริโภคอุปโภค ชื่อว่าอามิส ข้อสำคัญมารดาบิดาต้องการให้

เราประพฤติดี เราต้องทำตามความประสงค์ของท่าน ตั้งหน้าทำมาหาเลี้ยงชีพโดยทางสุจริต ย่อมเป็นที่พอใจของบิดามารดาทั่วไป เมื่อบุตรบริบูรณ์แล้ว ย่อมมีทางเกื้อกูลให้ความสุขแก่มารดาบิดาทั้งทางอามิสและปฏิบัติ เมื่อเวลาท่านป่วยไข้ต้องเฝ้าปฏิบัติ เมื่อท่านแก่เฒ่าทุพลภาพแล้วต้องทดแทนทุกประการ บุตรผู้มีความกตัญญูต้องตั้งใจสนองตอบแทนคุณของท่านและเลี้ยงดูท่านจนตลอดชีวิต ชื่อว่า มาตาปิตุอุปัฏฐานัง เป็นมงคลสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๒ ว่า ปุตตะทารัสสะ สังคะโห การสงเคราะห์บุตรเป็นมงคลประการ ๑ ธรรมดาผู้ที่เป็นบิดามารดาต้องรักบุตรของตนทุกคน ด้วยบุตรเป็นทรัพย์อันประเสริฐของมารดาบิดา ทรัพย์สมบัติที่มีอยู่ในบ้านเรือนจะปลื้มใจเท่าทรัพย์คือบุตรเป็นไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้มารดาบิดาควรสงเคราะห์บุตร เริ่มแต่ตั้งครรภ์และเป็นทารกอยู่ในเปล เมื่อเติบใหญ่ให้บุตร

ได้เล่าเรียนศึกษาให้มีวิชาเลี้ยงตนได้ ถ้าเราไม่บำรุงบุตรนั้นจักไม่สามารถบำรุงวงศ์สกุลให้เจริญได้ เมื่อบุตรได้รับการสงเคราะห์จากบิดามารดาตั้งตนเป็นคนดีได้ สมควรมอบทรัพย์มรดก นับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

ทาระสังคะโห เป็นมงคลที่ ๓ จักแสดงต่อไป ทางศัพท์ท่านแปลว่าเมีย เอาคำสามีภรรยามาใช้แทน ทาระสังคะโห การสงเคราะห์ภรรยา ส่วนภรรยาก็ต้องสงเคราะห์สามี การสงเคราะห์ระหว่างสามีภรรยามีความสำคัญ คือ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ไม่ยักยอกทรัพย์สมบัติที่หามาได้ด้วยกัน ไม่นอกใจกัน นับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลที่ ๔ อะนากุลา จะ กัมมันตา การงานทั้งหลายไม่อากูลเป็นมงคลประการ ๑ นั้น คำว่าการงานทั้งหลายนั้น เป็นสาธารณะทั่วไปที่ทำด้วยกาย เช่น ทำนาทำสวน ถากไม้ไสกบ วาดเขียน ทำให้สำเร็จ

ไปเรียกว่าไม่อากูล ถ้าทำสิ่งใดให้คั่งค้างอยู่ยังไม่แล้วเสร็จไปทำสิ่งอื่นเข้าอีก สิ่งนี้ก็ค้างสิ่งโน้นก็ค้าง ชื่อว่าเป็นอัปปมงคล ถ้าทำสิ่งใดก็ให้เสร็จไปเป็นสิ่ง ๆ ชื่อว่าอะนากุลา การงานทั้งหลายไม่อากูล เป็นมงคลสูงสุดประการ ๑

ในปัญจมคาถาที่ ๕ นี้ มีมงคล ๔ ประการ คือ **ทานัญจะ** การให้ทาน ๑ **ธัมมะจริยา จะ** การประพฤติธรรม ๑ **ญาตะกานัญจะ สังคะโห** การสงเคราะห์ญาติทั้งหลาย ๑ **อะนะวัชชานิ กัมมานิ** การทำงานที่ไม่มีโทษ ๑ **เอตัมมังคะละมุตตะมัง** ธรรมทั้ง ๔ นี้แต่ละส่วน ๆ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด.

บัดนี้จะได้อธิบายมงคลนั้น ๆ ต่อไป ข้อที่ ๑ ในปัญจมคาถานี้ว่า **ทานัญจะ** การให้ทานเป็นมงคลประการ ๑ การให้สิ่งของซึ่งกันและกันไม่ใช่ให้เป็นทาน การให้ทานโดยมากให้กับผู้ทรงศีลหวังผลบุญและการให้ทานกับคนอนาถา ไม่หวังความตอบแทน

โดยความเมตตากรุณา หวังประโยชน์ความสุขให้แก่ผู้รับเท่านั้น จึงนับว่าเป็นมงคลประการ ๑.

มงคลที่ ๒ ในปัญจมคาถา นี้ว่า ธัมมะจะริยา จะ การประพฤติธรรมเป็นมงคลประการ ๑ ความประพฤติ นั้น คือ การปฏิบัติด้วยกายวาจาใจให้ถูกต้องตามคลองธรรมที่ดีที่ชอบนั้นเอง เพราะพระธรรมนั้นมีหลายประเภท กุศลกรรมบถ ซื่อสัตย์สุจริตธรรม คือ ศีล ๕ ศีล ๘ องค์อริยมรรค ศีล ๑๐ ศีลพระปาฏิโมกข์ ก็ชื่อว่าศีลธรรม สมาธิและปัญญาก็ชื่อว่าสมาธิธรรม และปัญญาธรรม ตลอดถึงมรรคผลนฤพาน ก็ชื่อว่าธรรมทั้งสิ้น กุศลและอกุศลธรรม อพยากฤตก็ชื่อว่าธรรม การประพฤติธรรม จึงชื่อว่าเป็นมงคลประการ ๑.

มงคลที่ ๓ ในปัญจมคาถา นี้ว่า ญาตะกานัญจะ สังคะโห การสงเคราะห์แก่ญาติทั้งหลาย เป็นมงคลประการ ๑ คำว่าญาติ หมายเอาชนที่เกิดร่วมวงศ์สกุล

อันเดียวกัน การสงเคราะห์นั้นคือช่วยเหลือเกื้อหนุน ด้วยกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ตามส่วนที่ตนสามารถจะช่วยได้ เมื่อหมู่ญาติได้รับความสงเคราะห์แล้ว ก็จักได้พากันได้รับความสุขกายสบายจิตทั้งชาตินี้และชาติหน้า เป็นญาตะกานัญจะสังคะโห การสงเคราะห์หมู่ญาติทั้งหลายจึงนับว่า เป็นมงคลประการ ๑.

ในมงคลที่ ๔ ในปัญจมคาถา นี้ว่า อะนะวัชชานิ กัมมานิ กระทำการงานที่หาโทษมิได้ เป็นมงคลประการ ๑ อนวัชชกรรม การทำงานอันไม่มีโทษ คือการงานที่นักปราชญ์ไม่ติเตียน คือการงานที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่นตลอดจนถึงชีวิตและร่างกาย มีแต่คุณโดยส่วนเดียว จึงชื่อว่า อนวัชชกรรม การงานหาโทษมิได้ นับว่าเป็นมงคลประการ ๑.

จะแสดงในมงคล ฉัฏฐมคาถา ต่อไป ในคาถาที่ ๖ นี้ประดับไปด้วยมงคล ๓ ปราการ อาระตี

วิระตี ปาปา การงดเว้นจากกรรมอันเป็นบาป ๑ มัชชะปานา จะ สัญญะโม การระวังไม่ดื่มน้ำเมา ๑ อัปปะมาโท จะ ธัมเมสุ การไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๑ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ธรรมทั้ง ๓ นี้ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด.

มงคลที่ ๑ ซึ่งมีเนื้อความว่า อาระตี วิระตี ปาปา การงดเว้นจากกรรมที่เป็นบาปนั้น การงานทั้งหลายที่ทำนั้นเพื่อหาปัจจัยทั้ง ๔ มาบำรุงตนและครอบครัวของตน ควรเว้นจากกรรมที่เป็นบาป ชื่อว่าเป็นมงคลประการ ๑

มงคลที่ ๒ ว่า มัชชะปานา จะ สัญญะโม การไม่ดื่มน้ำเมาเป็นมงคลอันสูงสุด น้ำเมาได้แก่สุราและเมรัย สุราได้แก่เหล้าที่เขากลั่นแล้ว จะทำด้วยวัตถุอะไรก็ตาม ถือเอารสที่เมาเป็นประมาณชื่อว่าสุรา เมรัยนั้น ได้แก่สิ่งที่เขาหมักดองยังไม่ได้กลั่น เช่นน้ำตาลเมาเป็นต้น ผู้ใดดื่มเข้าไปแล้วทำให้เสียสติ

ควรงดเว้นไม่ดื่มนั้นแหละจึงชื่อว่า มัชชะปานา จะ สัญญะโม เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๓ นี้ว่า อัปปะมาโท จะ ธัมเมสุ ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลายเป็นมงคลอันสูงสุด คำว่า ธรรมทั้งหลาย กินความกว้างมาก บาปก็ชื่อว่า ธรรม บุญก็ชื่อว่าธรรม ไม่ใช่บุญไม่ใช่บาปก็ชื่อว่าธรรม ท่านแยกประเภทในคัมภีร์พระอภิธรรม มีถึง ๕๒ ดวง ฝ่ายบาปธรรมให้ชื่อว่า อกุศลธรรมเจตสิก ๑๔ ดวง ฝ่ายกุศลนั้นให้ชื่อว่าโสภณเจตสิก ๒๕ ดวง ไม่ใช่บาปไม่ใช่บุญนั้น ให้ชื่อว่า อัญญสมานาเจตสิก ๑๓ ดวง ท่านแสดงไว้แต่เพียงเท่านี้เป็นตัวอย่างเท่านั้น คำว่า อัปปะมาโท ความไม่ประมาทนั้น หมายความว่า เราจะประพฤติธรรมประเภทใด ที่เราสามารถจะปฏิบัติธรรมประเภทนั้นได้ ก็ตั้งใจปฏิบัติไม่เลินเล่อไม่ปล่อยสติระวังตัวอยู่เสมอ ชื่อว่าไม่ประมาท เหมือนอย่างที่เราสามารถรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๒๒๗ ก็

คอยระวังกายและวาจาของเราอยู่เสมอ ไม่ให้ศีลเศร้าหมอง อย่างนี้ชื่อว่าไม่ประมาทในศีลธรรม อัปปะมาโท จะ ธัมเมสุ ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย จึ่งนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

คาถาที่ ๗ ประดับไปด้วยมงคล ๕ ประการ คาระโว จะ ความเคารพ ๑ นิวาโต จะ ความถ่อมตัว ๑ สันตุฏฐี จะ ความยินดีด้วยของที่มีอยู่แห่งตน ๑ กะตัญญุตา ความเป็นผู้รู้อุปการะอันชนอื่นทำแล้วแก่ตน ๑ กาเลนะ ธัมมัสสะวะนัง การฟังธรรมตามกาล ๑ เอตัมมังคละมุตตะมัง ธรรมทั้ง ๕ ประการนี้ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด

มงคลที่ ๑ ในสัตตมคาถา นี้ที่ว่า คาระโว จะ ความเคารพเป็นมงคลนั้น ท่านยกเป็นตัวอย่างขึ้นไว้ ๖ ประการ คือ พระพุทธเจ้า ๑ พระธรรม ๑ พระสงฆ์ ๑ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ๑ อัปปมาทธรรม คือ ความไม่ประมาท ปฏิสันถาร

การต้อนรับแขก ๑ นอกจากนี้ คือ ปูชนียบุคคล ได้แก่ผู้เจริญวัยหรือมารดาบิดา, ครู, อุปัชฌาย์อาจารย์ที่ควรเคารพ และสถานที่มหาชนเขาเคารพกันมาก เช่น เทวสถานหรือปูชนียสถานของชนชาติอื่นหรือศาสนาอื่น ก็นับเข้าในที่ควรเคารพเหมือนกัน การเคารพในที่ควรเคารพชื่อว่า คารโว จะ เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลที่ ๒ ในสัตตมคาถา นี้ว่า นิวาโต จะ จะประพฤติกำจัดลมพิษออกเสีย คือ ประพฤติถ่อมตัวเป็นมงคลนั้น คำที่ว่าลมพิษนั้น ในที่นี้ความประสงค์ประพฤติตนเป็นคนเย่อหยิ่งไม่รู้ประมาณตน จะแต่งเนื้อแต่งตัวก็สูงเกินภาคภูมิเกินวาสนาของตน เป็นคนอวดรู้อวดดีอวดฉลาดร่ำไป ควรกำจัดออกเสียอย่าให้มีในตน จึงชื่อว่า นิวาโต เป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๓ ในสัตตมคาถา นี้ว่า สันตุฏฐี จะ

การประพฤติยินดีในของตนที่มีอยู่ เป็นการหักใจไม่ให้มี อภิชฌา ความเพ่งอยากได้ข้าวของ ๆ ท่านผู้อื่นด้วย เฉยยจิตโลภ เจตนา ซึ่งเป็นฝ่ายอกุศลเจตนาของที่มีแห่งตนนั้นไม่จำกัดว่าอะไร สุดแล้วแต่มีสิ่งใดก็ยินดีในสิ่งนั้น เป็นต้นว่ามีสามีภรรยาแล้ว ก็ยินดีแต่ในสามีภรรยาของตน กับมิจฉาจารได้แม้วัตถุข้าวของที่มีวิญญาณและหาวิญญาณมิได้ สิ่งใดที่ตนมีอยู่แล้วก็ยินดีใช้สรอยไป ไม่ยินดีในของผู้อื่น การที่ยินดีของ ๆ ตน ชื่อว่า สันตุฏฐี จะ เป็นมงคลประการ ๑

มงคลข้อที่ ๔ ในสัตตมะคาถา นั้นว่า กตัญญุตา การที่รู้จักคุณของท่านผู้ซึ่งได้อุปการะแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ นั้น อธิบายว่า บุคคลผู้ระลึกถึงคุณที่ท่านทำไว้แล้วแก่ตนไม่ลืมเสีย ที่เรียกว่าไม่ลืมบุญไม่ลืมคุณของท่านนั้นแหละ ชื่อว่า กะตัญญู ไม่ได้กล่าวถึงการตอบแทน ที่ไม่ลืมบุญคุณนั้น ก็นับว่าเป็นมงคล

ดีอยู่แล้ว เมื่อเห็นท่านผู้มีบุญคุณตกทุกข์ได้ยาก ก็เข้าช่วยเหลือเป็นการตอบแทนคุณของท่าน บำเพ็ญกตเวทีขึ้นอีก กตเวทีเป็นคู่กับกตัญญูเป็นมงคลด้วยกัน ถ้าจะชี้ตัวบุคคล ได้แก่บิดามารดา, อุปัชฌาย์, ครูบาอาจารย์เป็นต้น ตลอดถึงพระมหากษัตริย์ที่ปกป้องรักษาให้พากันอยู่เย็นเป็นสุข กตัญญู จึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๕ ในสัตตมคาถา นี้ว่า กาเลนะ ธัมมัสสะวะนัง การฟังธรรมตามกาลเวลาเป็นมงคลประการ ๑ นั้น คำที่ว่าธรรมนั้น ตั้งต้นแต่กุศลธรรม อกุศลธรรม, สุจริตธรรม, ศีลธรรม, สมาธิธรรม, ปัญญาธรรม, วิมุตติธรรม, วิมุตติญาณทัสสนธรรม, มรรคธรรม, ผลธรรมและนิพพานธรรม ท่านจัดเป็นขันธ์ไว้ถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เหมือนอย่างวันพระ ๘,๑๔ และ ๑๕ ค่ำ ก็ชื่อว่ากาล หรือในเทศกาลเข้าพรรษา ๓ เดือน ก็ชื่อว่ากาล เพราะเหตุนั้น กาเลนะ

ธัมมัสสะวะนัง การฟังธรรมตามกาลจึงเป็นมงคลสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๘ ในอัฏฐมคาถา นี้ ประดับด้วยมงคล ๔ ประการ คือ ขันตี จะ ความอดทน โสวะจัสสะตา ความเป็นคนว่าง่ายสอนง่าย ๑ สะมะณานัญจะ ทัสสะนัง การเห็นพระสมณะผู้ระงับบาป ๑ กาเลนะ ธัมมะสากัจฉา การสนทนาธรรมตามกาล ๑ เอตัม-มังคะละมุตตะมัง ธรรมทั้ง ๔ นี้ ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด.

อธิบายเนื้อความมงคลทั้ง ๔ ข้อนั้น มงคลข้อที่ ๑ ในอัฏฐมคาถา นี้ว่า ขันตี จะ ความอดทน เป็นมงคลประการ ๑ แท้จริง ขันติ ความอดทนนี้ย่อมเป็นคุณประโยชน์ทั่วไปทั้งคดีโลกคดีธรรม นับเข้าในพระบารมี ๑๐ ประการของพระพุทธเจ้าด้วย ถ้าบุคคลผู้ใดบำเพ็ญให้มีขึ้นในตน ย่อมเป็นตบะคุณเครื่องเบาความชั่วร้าย ความหายนะทั้งสิ้น ขันติ เป็นเครื่อง

กำจัดอกุศลมูลทั้งสิ้น ขันติ เป็นเหตุเป็นที่ตั้งแห่งศีล สมาธิ ปัญญาตลอดถึง วิชชา วิมุตติ มรรค ผล นิพพาน ขันติ เป็นรากเง่าแห่งกุศลมูลทั้งสิ้น แม้จะเจริญสมถวิปัสสนาจะประพฤติพรหมจรรย์ทั้งสิ้น ต้องมีขันติ นำหน้าเสมอ เหตุนั้น ขันติ ความอดทนนี้ จึงนับว่าเป็นมงคลประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๒ ใน อัฏฐมคาถา นี้ว่า โสวะจัสสะตา ความเป็นคนว่าง่ายสอนง่ายเป็นมงคลดังนี้ ธรรมดาของมนุษย์จะเป็นคนรู้คนฉลาดขึ้นเองไม่ได้ จะต้องอาศัยได้ยินได้ฟังเสียก่อน จะเกิดความรู้ความฉลาดขึ้น จึงต้องมีโรงเรียนสำหรับให้กุลบุตรได้เล่าเรียน การเล่าเรียนถ้าเป็นคนว่ายากสอนยากเสียแล้ว ก็ตัดทางแห่งความดีเสียสิ้น จะได้วิชาศิลปศาสตร์มาแต่ไหน คนว่ายากสอนยากเป็นอัปปมงคลมีแต่ความเสื่อมอย่างเดียว เป็นที่เกลียดชังของครูบาอาจารย์ ถึงใคร ๆ เขาก็ไม่ชอบคนดื้อด้านคนว่ายากสอนยากเป็นอัปปมงคล ถ้า

เป็นคนว่าง่ายสอนง่ายแล้ว จะได้รับความรู้ความฉลาดในไม่ช้าจะอยู่ที่ไหนก็ไม่เดือดร้อนมีแต่ความสุขสบายโสวะจัสสะตา จึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

ในมงคลข้อที่ ๓ ในอัฏฐัมคาถา นี้ว่า สะมะณา-นัญจะ ทัสสะนัง การได้เห็นพระสมณะผู้ระงับบาปเป็นมงคลดังนี้ ข้อที่ว่าสมณะ หมายความว่าผู้มีบาปอันระงับแล้ว ถ้าผู้ใดยังมีอกุศลธรรมทั้งปวง มีความโลภ, ความโกรธ, ความหลงให้สงบแล้ว มีการเบียดเบียน ผู้อื่นด้วยกายวาจาด้วยใจอันสงบแล้ว มีอุปกิเลสเครื่องเศร้าหมองใจในราคะเป็นต้น ได้สงบแล้วผู้นั้นแลชื่อว่า สมโณ ผู้ระงับบาปผู้ลอยบาป ถ้าเราได้พบเห็นบุคคลเช่นนี้ ชื่อว่าเป็นมงคล เพราะเหตุนั้นสะมะณานัญ จะทัสสะนัง ท่านผู้มีบาปอันสงบแล้วจึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๔ ในอัฏฐัมคาถา นี้ว่า กาเลนะธัมมะสากัจฉา การที่สนทนาธรรมตามกาลเป็นมงคล

ประการ ๓ ดังนี้ การสนทนาคือการไต่ถามข้ออรรถข้อธรรมที่สงสัยแก่กันและกัน ชื่อว่า ธัมมะสากัจฉา ธรรมะสากัจฉา นี้ เป็นเหตุให้แตกฉานในข้ออรรถข้อธรรมมาก ท่านจึงยกอุทเทศการแสดงธรรม ปริปุจฉา การไต่ถามข้ออรรถข้อธรรมขึ้นไว้ว่า เป็นกิจอันพระอุปัชฌาย์อาจารย์กับสานุศิษย์ จะพึงปรารภให้เป็นกิจวัตรอันหนึ่ง ท่านจึงกำหนดเขตไว้ว่า ภิกษุตั้งแต่ ๑ พรรษาขึ้นไปถึง ๕ พรรษา อยู่ในเขตศึกษาเล่าเรียนให้แตกฉานในธรรมวินัย แต่ ๕ พรรษาถึง ๑๐ พรรษาเป็นเขตที่จักอุทเทศและปริปุจฉา คือว่าข้อใดยังไม่แจ่มแจ้งแก่ใจ ก็ให้รับไต่ถามเสียในระหว่างนี้ ข้อใดที่แจ่มแจ้งแล้วก็ให้แสดงแก่สุพรหมจารีและพุทธบริษัท ตั้งหน้าทำประโยชน์แก่ตนและประโยชน์แก่หมู่คณะให้สำเร็จกิจเสีย ในระหว่าง ๑๐ พรรษานี้ แต่ ๑๐ พรรษาขึ้นไปแล้ว ชื่อว่า เถโร ผู้มีราตรีอันตั้งมั่นแล้ว ให้ประพฤติโยคะ คือประกอบ

ด้วยความเพียร เจริญสมถะวิปั่สสนายังสมาธิสมาบัติ มรรคผลนิพพานให้มีขึ้น ธัมมสากัจฉา การสนทนาธรรมตามกาลตามเวลาในที่ประชุม เป็นเหตุให้เกิดความรู้ความฉลาดลึกซึ้ง จึงนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

บัดนี้จักแสดงมงคลในนวมคาถาต่อไป ในคาถาที่ ๙ นี้ประดับไปด้วยมงคล ๔ ประการ คือ ตะโปจะ การประพฤติตะบะ ๑ พรหมะจะริยัญจะ การประพฤติพรหมจรรย์ ๑ อะริยะสัจจานะ ทัสสะนังการเห็นพระอริยสัจจ์ ๑ นิพพานะสัจฉิกิริยา จะการกระทำให้แจ้งพระนิพพาน ๑ เอตัมมังคะละมุตตะมัง ธรรมทั้ง ๔ นี้ ล้วนเป็นมงคลแต่ละอย่าง ๆ ดังนี้ มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้.

บัดนี้จักอธิบายมงคลทั้ง ๔ ต่อไป มงคลข้อที่ ๑ ในนวมคาถานี้ว่า ตะโป จะ การประพฤติตะบะเป็นมงคลประการ ๑ ดังนี้ คำที่ว่าตบธรรมนั้น ประสงค์ธรรม

ที่เผากิเลสให้ร้อนมีหลายประเภท ขันติ ความอดทน ก็ชื่อว่า ตปธรรม สมณวิปัสสนา ก็ชื่อว่า ตปธรรม รวมความว่า ความเพียรประเภทใด อันกุลบุตรประกอบให้มีขึ้นในตน เป็นเหตุยังกิเลสให้เร่าร้อน กิเลสตั้งอยู่ไม่ได้ ธรรมประเภทนั้นชื่อว่า ตปะ คำที่ว่ากิเลสนั้น ประสงค์อกุศลเจตสิก มี โลภะ, โทสะ, โมหะเป็นต้น ถ้าเกิดขึ้นแล้วทำให้จิตขุ่นมัวเศร้าหมอง จึงชื่อว่ากิเลส ถ้าจะถือเอาเนื้อความโดยย่อแล้ว ศีล สมาธิ ปัญญา ก็ชื่อว่า ตปธรรม เพราะเมื่อกุลบุตรบำเพ็ญให้บริบูรณ์ขึ้นในตนแล้ว ย่อมเผากิเลส คือ โลภ โกรธ หลง อย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียดให้ดับไป ความเพียรความหมั่นจึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๒ ในนวมคาถานี้ว่า พรหมจริยัญจะ การประพฤติพรหมจรรย์เป็นมงคลประการ ๑ ที่ว่าพรหมจรรย์นั้น ท่านหมายความว่าประพฤติตนให้

เหมือนพรหม พรหมนั้นไม่ปรากฏว่าเพศหญิงเพศชาย เพราะวิถีจิตที่สัมปยุต ด้วยกามาพจรชวนะดับเสีย แล้ว ก่อนแต่ได้ปฐมฌานขึ้นไป เพราะเหตุนั้นพวกพรหมจึงไม่ปรากฏว่าเป็นเพศหญิงเพศชาย เพราะเหตุนั้นประพฤติพรตเว้นจากทาน จึงชื่อว่าผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ถ้าเว้นจากอสัทธรรมกามบริโภคแล้ว จะถือเพียงศีล ๕ หรือกุศลกรรมบถ ก็ชื่อว่าประพฤติพรหมจรรย์ การรักษาอุโบสถศีลหรือถือศีล ๑๐ ศีลพระปาฏิโมกข์ ชื่อว่าประพฤติพรหมจรรย์โดยตรง การประพฤติพรหมจรรย์ จึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

ในมงคลข้อที่ ๓ ในนวมคาถานี้ว่า อะริยะสัจจานะทัสสนัง การเห็นอริยสัจทั้งหลาย เป็นมงคลประการ ๑ อริยสัจจะ แปลว่า ของจริงอันประเสริฐ ของจริงไม่มีข้าศึก ถ้าผู้ใดเห็นแล้วย่อมหมดข้าศึกส่วนตัว ความรู้ความเห็นในอริยสัจ ๔ เป็นเหตุให้

ทุกข์ดับเสียได้ จึงชื่อว่าเป็นมงคลสูงสุดประการ ๑.

ในมงคลข้อที่ ๔ ในนวมคาถานี้ว่า นิพพานะ-สัจฉิกิริยา จะ การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานเป็นมงคลประการ ๑ ท่านแสดงนิพพานไว้ ๒ อย่างเรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพาน ๑ ท่านหมายความว่าดับแต่กิเลส วิบากขันธ์ยังอยู่ อนุปาทิเสสนิพพาน ๑ ท่านหมายถึงดับวิบากขันธ์เมื่อสิ้นลมหายใจแล้ว เรียกว่า กิเลสนิพพาน ขันธนิพพานดังนี้ ถ้าผู้ใดปรารถนาจะถึงพระนิพพาน ก็พึงมนสิการดำเนินตามวิธีแห่งพระอริยมรรคจะเห็นแจ้งซึ่งพระนิพพาน เป็นอันได้ประสบพบเห็นบรมสุขอันหาสิ่งเปรียบมิได้ การกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน จึงนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

บัดนี้ จักแสดงมงคลในทสมคาถาต่อไป ในคาถาที่ ๑๐ นี้ ประดับไปด้วยมงคล ๔ ประการ คือ ผุฏฐัสสะ โลกะธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ

จิตของบุคคลผู้ใด อันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหว เป็นมงคลประการ ๑ อะโสกัง ผู้ไม่มีโศก เป็นมงคลประการ ๑ วิระชัง ผู้มีกิเลสเพียงดังธุลีไปปราศแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ เขมัง ผู้มีจิตอันเกษมเป็นมงคลประการ ๑ เอตัมมัง-คะละมุตตะมัง ธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ล้วนเป็นมงคลอันสูงสุด.

บัดนี้จะอธิบายเนื้อความแห่งมงคลทั้ง ๔ ข้อนั้นต่อไป มงคลข้อที่ ๑ ในทสมคาถา นี้ว่า ผุฏฐัสสะ โลกะธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ จิตของผู้ใด อันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหวเป็นมงคลประการ ๑ คำที่ว่าโลกธรรมประสงค์เอาธรรมที่ประจำอยู่กับโลก คือประจำอยู่กับหมู่สัตว์เป็นฝ่ายอิฏฐารมณ์ คือเป็นอารมณ์อันพึงปรารถนา ๑ เป็นฝ่ายอนิฏฐารมณ์ คือเป็นอารมณ์อันไม่พึงปรารถนา ๑ ท่านจัดไว้เป็น ๔ คู่ มีลาภเสื่อมลาภ ๑ มียศเสื่อม

ยศ ๑ นินทาสรรเสริญ ๑ สุข ทุกข์ ๑ ลาภยศสรร-เสริญความสุข เป็นฝ่ายอิฏฐารมณ์ เสื่อมลาภเสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เป็นฝ่ายอนิฏฐารมณ์ บุคคลผู้ใดเมื่ออารมณ์ทั้งสองฝ่ายนั้นมากระทบถูกต้องเข้า คือ มาถึงตนเข้า บุคคลผู้นั้นมีจิตไม่หวั่นไหว คือจิตไม่ยุบลงและฟูขึ้นตามอารมณ์ ชื่อว่าจิตไม่หวั่นไหว การที่เชื่อคุณความดีซึ่งมีอยู่ในตนที่จิตไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรมจึงนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๒ ในสทมคาถา นี้ว่า อะโสกัง ผู้ไม่มีความเศร้าโศกชื่อว่าเป็นมงคลประการ ๑ บุคคลผู้ไม่มีความแห้งใจเศร้าใจ ในเวลาวิบัติอันตรายมาถึงเข้าผู้ซึ่งเป็นที่รักนับถือมีบิดามารดาญาติเป็นต้น หรือความวิบัติแห่งโภคทรัพย์มาถึงเข้า ไม่มีความโศกเศร้าเสียใจ บุคคลเช่นนั้นเรียกว่า อะโสกัง ผู้หาโศกไม่ได้ ถ้าต้องการจะไม่ให้มีความโศก ต้องตัดความรักให้ขาดในสิ่งทั้งปวง ถ้าความรักยังเกี่ยวอยู่ในสิ่งใด

สิ่งนั้นแหละจะนำโศกมาให้ เพราะความรักเป็นเหตุแห่งความโศก พึงเข้าใจว่า อะโสกัง ความไม่โศกเป็นธรรมชั้นสูง นับว่าเป็นมงคลประการ ๑.

ในมงคลที่ ๓ ใน ทสมคาถา นี้ว่า วิระชัง ผู้มีกิเลสเพียงดังธุลีไปปราศแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ ระชัง แปลว่า ธุลี อธิบายว่า ธุลีนั้น คือ ผงละอองที่ปลิวมาตามอากาศ มาจับติดของที่สะอาดเป็นสีหรือผ้าขาวเป็นต้น ทำให้สิ่งของที่สะอาดดำคล้ำมัวหมองไป จึงให้ชื่อกิเลสนั้นว่า ระชัง แปลว่าธุลีหรือกิเลส ถ้าผู้ใดทำใจไม่ให้กิเลสเหล่านั้นเข้ามาฉาบทาในดวงจิตของตนได้ จิตของผู้นั้นก็สะอาดผ่องใส ชื่อว่า วิระชัง จิตมีธุลีไปปราศแล้ว จิตที่บริสุทธิ์ไม่มัวหมองด้วยกิเลส จึงชื่อว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคลข้อที่ ๔ ใน ทสมคาถา นี้ว่า เขมัง จิตเกษม จิตประเสริฐเป็นมงคลประการ ๑ อธิบายว่า จิตที่พ้นจากสังโยชน์ ๓ คือ กามสังโยชน์ ภวสังโยชน์

อวิชชาสังโยชน์ จิตที่พ้นไปจากสังโยชน์ ๓ นี้เป็นจิตสูง กามสังโยชน์ พระอนาคามิมรรคประหารขาด ภวสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์ พระอรหัตตมรรคประหารขาด แต่พวกเราจะเห็นไปเสียว่าสังโยชน์ ๓ เป็นวิสัยของพระอนาคา พระอรหันต์ จะเป็นผู้ละขาดได้ พวกเราไม่ต้องพยายามที่จะข้ามสังโยชน์ ถ้าเห็นไปเสียอย่างนั้นก็จะทำประโยชน์ของตนให้เสียไป ในเบื้องต้นท่านก็ไม่ได้พระอนาคาพระอรหันต์ ท่านก็เป็นปุถุชนเหมือนพวกเรานี้เอง แต่ท่านเห็นโทษของกาม เห็นโทษของภพ เห็นโทษของอวิชชา ท่านก็ตั้งหน้าประพฤติพรหมจรรย์ก่อน พรากกายให้ห่างออกจากเสียก่อน แม้ถึงจะเกี่ยวเกาะอยู่ด้วยใจก็ยังมีสมาธิเป็นทางแก้ เมื่อล่วงกามด้วยกายด้วยใจไม่ได้แล้ว แม้เพียงตทังคปหาน หรือ วิกขัมภนปหาน ก็ยังเป็นโอกาสที่จักให้สำเร็จสมุเฉทปหานและเป็นภาคพื้นแห่งวิชชาวิมุตติชั้นสูง ผู้จะปราบภพและอวิชชาให้หมด

อำนาจได้ คือ สังโยชน์ทั้ง ๓ จะขาดออกไปได้ก็อาศัยความประพฤติให้ถูกต้อง พระอัฏฐังคิกมรรค คือศีล, สมาธิ, ปัญญาเมื่อยังเป็นภูมิปุถุชนอยู่อย่างพวกเรานี้เอง คำที่ว่ากามนั้น หมายความว่าความรักใคร่ชอบใจใน รส, รูป, กลิ่น, เสียง, สัมผัส, ภพนั้นหมายถึงกามภพ รูปภพ, อรูปภพกาม ๑ ภพ ๑ อวิชชา ๑ ชื่อว่าสังโยชน์ เพราะเป็นเครื่องเกี่ยวเกาะผูกมัดดวงจิตอยู่เสมอ ถ้าจิตล่วงสังโยชน์ทั้ง ๓ นี้ได้ชื่อว่า เขมัง แปลว่าจิตประเสริฐจึงนับว่าเป็นมงคลอันสูงสุดประการ ๑.

มงคล ๓๘ ข้อจบลงเพียงคาถาที่ ๑๐ เท่านั้น ในคาถาที่ ๑๑ นี้เป็นการประกาศบอกอานิสงส์แห่งมงคลทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อผู้ได้รับหนังสือนี้ได้อ่านตลอดเรื่องแล้ว คงจะชื่นชมยินดีเพราะได้ทราบว่ามงคลบางประการ ตนได้ปฏิบัติให้มีอยู่ในตนแล้ว และคงจะได้รู้ว่าตนมีบุญได้กระทำมาแล้วแต่กาลก่อน ด้วยมี

พยานหลักฐาน คือได้อัตตภาพร่างกายอันสมบูรณ์แล้ว พ้นจากใบ้บ้าหูหนวกวิกลจริตนี้เอง เป็นเครื่องหมายเปรียบเทียบเหมือนบุคคลที่ได้พื้นที่อันดี และซ้ำไม่มีความประมาท รีบอุตสาหะเพาะปลูกให้พืชผลบริบูรณ์ขึ้นในพื้นที่ของตนฉันใด แม้ตัวของเราเมื่อได้อัตตภาพอันสมบูรณ์ด้วยสุขสมบัติเห็นปานนั้น และมิได้เป็นคนประมาทยังมีอุตสาหะเพาะปลูกให้ไพบูลย์ขึ้นซ้ำได้สดับพุทธโอวาทอันประกาศมงคล เป็นโอวาทอันหน้าจับใจเพิ่มเข้าอีก ก็ยิ่งกระทำใจของตนให้เฟื่องฟูปลาบปลื้มยิ่งขึ้นไปอีก การที่ได้ฟังพุทธมงคลและถือเอาใจความได้ทั้ง ๓๘ ข้อนั้น เป็นบุญลาภคือจักได้กำจัดอัปปมงคลให้ออกไปเสีย ให้เหลือแต่ส่วนที่เป็นมงคล จักได้ประสบแต่สวัสดิผลตามนัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประกาศไว้ในปัจฉิมคาถานี้ มีเนื้อความว่า เอตาทิสานิ กัตวานะ เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลายได้กระทำตาม ซึ่งมงคลทั้งหลายเหล่านี้อยู่

สัพพัตถะมะปะราชิตา จะเป็นผู้ไม่มีปราชยพ่ายแพ้ในสิ่งทั้งปวง คือบรรดาข้าศึกภายในภายนอกไม่มีอำนาจ จักนำความทุกข์มาทับถมท่านผู้ทรงไว้ซึ่งมงคลทั้งหลายเหล่านั้นได้ สัพพัตถะโสตถิง คัจฉันติ ท่านผู้ทรงไว้ซึ่งมงคลทั้งหลายเหล่านั้น จะเป็นผู้บรรลุโสตถิธรรม คือความสวัสดิในที่ทุกสถาน ตันเตสังมังคะละมุตตะมัง ข้อที่มีชัยชนะในที่ทั้งปวงและได้บรรลุความสวัสดิในที่ทุกสถานนั้น เป็นอุดมมงคลของเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย มีเนื้อความตามนัยพระคาถาเพียงเท่านี้.

บัดนี้จักประมวลมงคล ๓๘ ข้อ มาไว้ในที่นี้ สำหรับจะได้ฟังได้ง่าย ค้นหาข้อมงคลที่ตนต้องการง่ายขึ้น

มงคลข้อที่ ๑ ว่า อะเสวะนา จะ พาลานัง การที่ไม่คบหาสมาคมกับคนพาลเป็นมงคลประการ ๑ มงคลข้อนี้ เป็นเหตุจะได้คบหาสมาคมด้วยบัณฑิตเป็น

อานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒ ว่า บัณฑิตานัญจะ เสวะนา การคบหาสมาคมกับด้วยบัณฑิต เป็นมงคลประการ ๑ ในข้อนี้ เป็นเหตุจะได้ตั้งตนประพฤติตามโอวาทของท่านกลับตัวให้เป็นบัณฑิตได้เป็นอานิสงส์

มงคลข้อที่ ๓ ว่า ปูชา จะ ปูชะนียานัง การบูชาซึ่งผู้ที่ควรบูชาหรือสถานที่ควรบูชา เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับการบูชาตอบหรือได้รับความชื่นบานของจิตเป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๔ ว่า ปะฏิรูปะเทสะวาโส จะ การที่อยู่ในประเทศอันสมควรเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้พบนักปราชญ์บัณฑิต และเป็นเหตุจะได้ประพฤติคุณงามความดีได้ทุกสถานเป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๕ ว่า ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา การที่เป็นบุคคลผู้มีบุญ ได้กระทำมาแล้วแต่กาลก่อนเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ท่านผู้นั้นบรรลุ

วิบูลยผล อันตนพึงปรารถนาทั้งชาตินี้และชาติหน้า ตลอดถึงปรารถนา โลกุตตรธรรม ก็จักสำเร็จได้ทุกประการเป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๖ ว่า อัตตะสัมมาปะณิธิ จะ การตั้งตนไว้ในที่ชอบ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้บรรลุคุณสมบัติที่ตนปรารถนาทุกประการ เพราะการตั้งตนไว้ในที่ชอบประกอบด้วยสุจริตมิให้ผิดทางแห่งสัตบุรุษ ย่อมได้บรรลุโสตถิผลเป็นธรรมดาเป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๗ ว่า พาหุสัจจัญจะ การเป็นพหูสูตคือเป็นผู้สดับตรับฟังทรงจำไว้ได้มาก เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้เป็นคนองอาจกล้าหาญในที่ประชุม และเป็นที่เคารพนับถือของมหาชนทั่วไปชื่อว่าเป็นผู้สามารถทำประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นให้ลุล่วงไปได้ทุกประการ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๘ ว่า สิปปัญจะ การมีศิลปวิทยา-

ศาสตร์เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ตนทำมาหาเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม และเป็นเหตุจะให้มั่งมีบริบูรณ์ด้วย ชื่อว่าเป็นอันช่วยตนให้ได้ความสุขและมีโอกาสที่จักช่วยผู้อื่น ให้สำเร็จด้วยศิลปศาสตร์ของตน ให้ผู้อื่นได้รับความสุขด้วย เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๙ ว่า วินโย จะ สุสิกขิโต การที่มีพระวินัยอันศึกษาดีแล้ว เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้ประพฤติมารยาท อันสมควรถูกต้องตามพระวินัย จะเป็นผู้พ้นจากโทษอันโลกจะพึงติเตียน เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๑๐ ว่า สุภาสิตา จะ ยา วาจา การเป็นผู้มีวาจาเป็นสุภาษิตเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้เป็นที่เคารพนับถือและเป็นที่รักเจริญใจของเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย แม้ผู้นั้นจะตกอยู่ ณ สถานใดตำบลใด ก็จะมีแต่ความสุขความเจริญทุกเมื่อเป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๑ ว่า มาตาปิตุอุปัฏฐานัง การอุปถัมภ์บำรุงบิดามารดาเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความรักความนับถือของบิดามารดา และจะได้รับความสรรเสริญแต่ที่ประชุมทั้งปวง และจะเป็นแบบแก่กุลบุตรและหลานสืบต่อไป เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๒ ว่า ปุตตะสังคะโห การสงเคราะห์แก่บุตรเป็นมงคลประการ ๑ อันนี้เป็นเหตุให้บุตรเป็นคนดี เพราะว่าบุตรเป็นทรัพย์อันประเสริฐของบิดามารดา บำรุงวงศ์สกุลให้เจริญต่อไป เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๓ ว่า ทาระสังคะโห การสงเคราะห์ภรรยา ๆ สงเคราะห์สามีเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้อยู่เย็นเป็นสุข โวหารโลกได้กล่าวไว้ว่า ผัวแก้วเมียทิพย์ เป็นคู่สร้างบารมีและเป็นเนติแบบแผนอันดีสำหรับบุตรหลาน ได้สืบเชื้อสายเป็นวงศ์สกุลอันดีสืบไป เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๔ ว่า อะนากุลา จะ กัมมันตา การที่ไม่ทำให้การงานอากูลคั่งค้าง เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุทำความปลอดโปร่งให้เกิดขึ้นแก่ใจ ชื่อว่าไม่เป็นผู้ทำความยุ่งให้เกิดความรำคาญแก่ตน เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๕ ว่า ทานัญจะ การให้ทานเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความยินดีเอิบอิ่มใจ และได้ทำความสุขให้เกิดแก่ผู้อื่น ย่อมได้รับความสรรเสริญแก่เทพยดาและมนุษย์ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๖ ว่า ธัมมะจะริยา จะ การประพฤติธรรมสุจริตเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความสุขกายสบายจิต เพราะพ้นจากทุจริตหาภัยหาเวรมิได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๗ ว่า ญาตะกานัญจะ สังคะโห การสงเคราะห์แก่หมู่ญาติเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้

เป็นเหตุจะให้เป็นที่เคารพนับถือ และความสรรเสริญแก่หมู่ญาติ จะเป็นผู้เพื่องฟูด้วยเกียรติคุณอย่างยิ่ง เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๘ ว่า อะนะวัชชานิ กัมมานิ การกระทำแต่การงานอันปราศจากโทษเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้พ้นจากภัยพ้นจากเวร ไม่มีคดีเกี่ยวข้องในโรงศาล จักอยู่เย็นเป็นสุขทุกอิริยาบถ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๑๙ ว่า อาระตี วิระตี ปาปา การงดเว้นจากบาปเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ตนเกิดความสุข ชื่อว่าทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่ตนทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒๐ ว่า มัชชะปานา จะ สัญญะโม การสังวรระวังจากการดื่มน้ำเมา เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้จะเป็นเหตุทำตนให้มีสติปัญญาตั้งอยู่ในยุติธรรม กันความประมาทเสียได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒๑ ว่า อัปปะมาโท จะ ธัมเมสุ การที่ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลายเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะไม่ให้พลั้งเผลอในกิจการทั้งหลายทั่วไป ประกอบกิจสิ่งใดจะลุล่วงไปได้ทุกสถาน เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒๒ ว่า คาระโว จะ การเคารพในที่ควรเคารพเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความเคารพตอบจากผู้อื่น หาผู้หมิ่นประมาทมิได้ เป็นอานิสงส์ประการ ๑

มงคลข้อที่ ๒๓ ว่า นิวาโต จะ การที่กำจัดลมพิษคือความเย่อหยิ่งออกจากตนเสียได้ เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุถ่อมตัวกระทำตนให้เป็นที่รักที่เจริญใจแก่คนทั้งหลาย เป็นอานิสงส์ ฯ

มงคลข้อที่ ๒๔ ว่า สันตุฏฐี จะ การที่มีความยินดีแต่วัตถุที่เป็นของ ๆ ตน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความสุขแต่ในโภคทรัพย์ของตน

ถึงจะมีน้อยก็ได้รับความสุขเท่ากับผู้มีสมบัติมาก เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒๕ ว่า กะตัญญุตา การที่รู้อุปการคุณที่ท่านทำไว้แล้วแต่ตนเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้สนองตอบแทนคุณของท่านเป็นกตเวที ผู้ที่ตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวที ย่อมได้รับความสรรเสริญ จะมีแต่ความเจริญในที่ทุกสถาน เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒๖ ว่า กาเลนะ ธัมมะสะวะนัง การฟังธรรมตามกาลตามสมัยเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้รับความรู้ความฉลาดอาจหาญในที่ประชุม เป็นเหตุทำตนให้เป็นที่พึ่งแก่ตนได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒๗ ว่า ขันตี จะ การอดทนเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้สำเร็จกิจที่ตนปรารถนา ตลอดถึงมรรคผลนิพพานได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒๘ ว่า โสวะจัสสะตา การที่เป็นคนว่าง่ายสอนง่ายเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุ

ให้ได้รับความรู้ความฉลาด จะเป็นคนสุภาพเป็นที่รัก แก่คนทั้งหลาย เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๒๙ ว่า สะมะณานัญ จะ ทัสสะนัง การได้เห็นท่านผู้มีบาประงับแล้วเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้รับความเลื่อมใส และจะได้รับโอวาทของท่าน จะได้กระทำตนให้เป็นคนพ้นจากบาปด้วยเป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๐ ว่า กาเลนะ ธัมมะสากัจฉา การสนทนาธรรมตามกาลตามสมัย เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้เกิดความรู้ความฉลาดในข้ออรรถข้อธรรม และเป็นเหตุกำจัดความสงสัยอันมีอยู่ในใจให้หลุดพ้นไปได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๑ ว่า ตะโป จะ การประพฤติตะบะคือมีความเพียร ยังกิเลสให้ร้อนเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้สำเร็จธรรมชั้นสูง อันตนปรารถนาได้สมประสงค์ เพราะว่าผู้พ้นจากกองทุกข์

ทั้งปวงได้ต้องอาศัยความเพียร เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๒ ว่า พรหมะจะริยัญจะ การประพฤติพรหมจรรย์เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุจะได้บรรลุฌานสมาบัติและธรรมวิเศษชั้นสูง ๆ ขึ้นไปตามความประสงค์ เพราะพรากกายของตนออกจากกามได้แล้ว ชื่อว่าตัดมูลแห่งมหายุ่งออกได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๓ ว่า อะริยะสัจจานะ ทัสสะนัง การเห็นสัจจะของจริงทั้งหลาย เป็นมงคลประการ ๑ หมายเห็นอริยสัจจ์ ๔ ข้อนี้เป็นเหตุจะให้ได้บรรลุโลกุตตรธรรม ระงับความทุกข์ได้เป็นชั้น ๆ ตลอดถึงหาเศษมิได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๔ ว่า นิพพานะ สัจฉิกิริยา จะการกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ได้เสวยนิรามิสสุขหาส่วนเปรียบมิได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๕ ว่า ผุฏฐัสสะ โลกะธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ จิตของผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหวเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้ท่านผู้นั้นมีแต่ความสุขกายสบายจิตอยู่ทุกเมื่อ เพราะจิตเป็นที่มัธยัสถ์นั้น เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๖ ว่า อะโสกัง การเป็นผู้ที่หาความโศกมิได้เป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุบอกว่าเป็นผู้มีความสุข ธรรมดาของผู้ที่ไม่มีความโศกต้องไม่มีความรัก ถ้าตัดรักเสียได้ก็เป็นอันตัดความโศกได้ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๗ ว่า วิระชัง การที่เป็นผู้มีกิเลสเพียงดังธุลีไปปราศแล้วเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุทำให้ใจผ่องใส มีความสุขความสำราญเพราะใจไม่มัวหมอง ใจแช่มชื่นอยู่ทุกเมื่อ เป็นอานิสงส์.

มงคลข้อที่ ๓๘ ว่า เขมัง การที่เป็นผู้มีใจอัน

เกษมคือใจอันประเสริฐเป็นมงคลประการ ๑ ข้อนี้เป็นเหตุให้พ้นไปจากทุกข์ภัยทั้งสิ้น ที่ว่าใจประเสริฐนั้นคือใจปราศจากเครื่องเกี่ยวเกาะอยู่ในกามภพ รูปภพ อรูปภพ มีพระนฤพานเป็นที่อยู่ เป็นยอดแห่งมงคลทั้งปวง เป็นอานิสงส์.

ได้ศิริรวมมงคลครบทั้ง ๓๘ ประการ ไว้ในที่นี้แล้ว และได้อธิบายบอกอานิสงส์มงคลละเล็กละน้อยพอเป็นนิทัสนอุทาหรณ์ แท้จริงมงคลทั้งหลายเหล่านั้นแต่ละข้อจะพรรณาคุณไม่มีที่สิ้นสุด ด้วยพระผู้มีพระภาคสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมครูทรงพระปรีชาญาณอันกว้างใหญ่ ได้ทรงภาษิตไว้ข้อ ๑ หรือข้อ ๒ ข้อว่า ให้มีความไม่ประมาทหรือว่าให้มีขันติเท่านั้น.

ในที่สุดนี้ขออำนวยพรผู้ที่ได้รับหนังสือนี้ไป ที่เอาใจใส่สดับตรับฟังพระพุทธมงคล จะได้รับความรู้ความฉลาดอันไพศาลตามความปรารถนา ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ผู้ได้รับมงคล

๓๘ ประการนี้เอาไปปฏิบัติ จงประสบด้วยจตุรพิธพร ทั้ง ๔ ประการ ขอให้มีอายุยืนนานตามเขต อายุขัย วัณโณ ขอให้มีผิวพรรณผ่องใส สุขัง ขอให้ตื่นอยู่ก็เป็นสุขหลับอยู่ก็เป็นสุข พลัง ขอให้สมบูรณ์ด้วยกำลัง ๔ ประการ คือ กำลังกาย กำลังวาจา กำลังปัญญา กำลังทรัพย์ วัฑฒนัตุ ขอพรทั้ง ๔ ประการนี้ จงเจริญวัฒนาการแด่ท่านทั้งหลาย ตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ.

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๐/๓/๒๕๐๖

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. 23[illegible]
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๖